

Redengevende omschrijving gemeentelijke monumentenlijst

Zandbergstraat 11

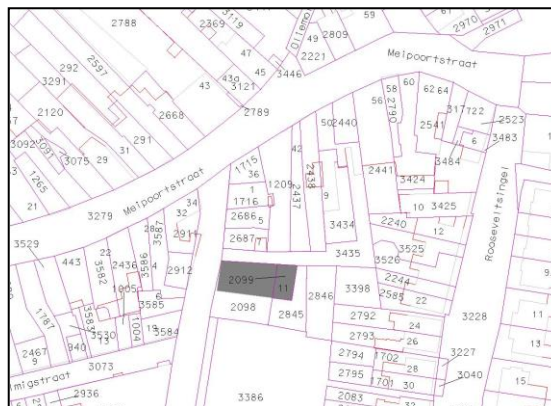
Monumentnummer : GM117

Straat : Zandbergstraat
Huisnummer : 11
Toevoeging : ---
Postcode : 6981 DN

Kadastrale aanduiding : Doesburg
Sectie : C
Nummer : 2098 en C2099

Naam object : ---
Bouwjaar : 17^e eeuw - 1852
Bouwstijl : baksteenklassicisme
Architect : n.b.
Oorspronkelijke functie : stadsboerderij/woonhuis
Huidige functie : woonhuis

Inventarisatie/beschrijving : dhr. J. Krijnen
Datum beschrijving : 25-08-2014
Datum aanwijzing : 13-01-2015

Situering

Pand gelegen aan de Zandbergstraat aan de zuidzijde binnen de historische binnenstad van Doesburg. Het pand staat in de rooilijn aan de straat met de linker zijgevel vrij aan een doodlopende steeg en de rechter zijgevel vrij grenzend aan een tuin.

Hoofdopzet

Het aan drie zijden vrijstaande pand is vier balkvakken diep en staat op een vrijwel rechthoekige plattegrond onder één dak en met de korte zijde aan de Zandbergstraat. Het huis is gebouwd als boerderij met een gebintconstructie die deel uitmaakt van de zijmuren en is deels onderkelderd.

Historie

De Zandbergstraat is gelegen binnen de zuidelijke uitbreiding uit 1343 van de historische stad die in 1237 stadsrechten kreeg en kort ervoor moet zijn gesticht. De straat functioneerde als achterstraat van de Ooipoortstraat en als secundaire verbinding tussen Meipoortstraat en de Ooipoort, die in 1673 in opdracht van de Franse koning Lodewijk XIV werd opgeblazen en niet werd herbouwd.

Beknopte bouwgeschiedenis

Vermoedelijk in de eerste helft van de zeventiende eeuw gebouwde stadsboerderij, die in de negentiende eeuw (vermoedelijk 1852) werd verbouwd met het woongedeelte aan de Zandbergstraat. Daarbij is de voorgevel met de empirevensters en mogelijk gelijktijdig de zorgvuldig ontworpen bedsteewand tot stand gekomen.

Later die eeuw is een deel van de woning linksvoor afgescheiden met een eigen voordeur. Deze scheiding werd weer ongedaan gemaakt toen het pand in 1978 is gerestaureerd. Dit gebeurde noodgedwongen ingrijpend, maar zoveel mogelijk van de historische constructie, ruimtelijke structuur en afwerking bleef intact.

Exterieur

De gemetselde, bakstenen voorgevel is in kruisverband gemetseld en staat op een gepleisterde plint. Rechts van het midden is de entree aanwezig, geflankeerd door vensters met geheel links een smal venster. De voordeur is een paneeldeur en draait in een kozijn op neuten en is voorzien van enkelruits bovenlicht. De zesruits empire vensters hebben zwaar uitgevoerde grenen kozijnen met houten lekdorpels en worden ontlast met anderhalfsteens strekse bogen. Deze vensters kunnen worden afgesloten met houten luiken en ijzeren sluitstaven. Met wervels kunnen de luiken in geopende toestand vastgezet worden. Het linker kozijn wordt ontlast met een halfsteens rollaag. Dit kozijn was tot 1978 een deurkozijn met enkelruits bovenlicht en is toen ingekort tot venster met een vierruits draairaam in het onderste vak.

Boven de hoofdingang is een klein zolderluik aangebracht dat het afsluitende hoofdgestel deels onderbreekt. De gevel is op de hoeken en links van de voordeur voorzien van gesmede staafankers.

De dakvlakken zijn belegd met roodgebakken oude Hollandse pannen en keperpannen. Op de nok staat een forse, vierkant gemetselde schoorsteen.

De voorste helft van de linker zijgevel is gepleisterd en staat op een gestucte plint. De gevel wordt geleed door eiken gebintstijlen die in de zijmuur zijn opgenomen en waarvan in alle gevallen de balksleutels zijn afgezaagd. De gebintstijlen zijn in alle gevallen in het verleden aan de onderzijde ingekort. Het strijkgebint achter de voorgevel is kenbaar door een staafanker. Het muurwerk in het eerste balkvak is geheel blind met uitzondering van een klein toiletraam. In het tweede balkvak zijn twee zesruits schuiframen met wisseldorpel en houten lekdorpel opgenomen. Schuin boven het linker

schuifraam een naar buiten draaiend zolderluik van opgeklampte delen. Boven de gevel van de eerste twee balkvakken is geen goot toegepast.

Het metselwerk van de twee achterste balkvakken is in 1978 geheel nieuw opgetrokken en in schoon metselwerk uitgevoerd. Rechts is een zijingang met enkelruits bovenlicht aanwezig, waarin een opgeklampte delendeur draait. Links van de deur een klein vierruits raam. Zowel de ingang als het raam worden door rollagen ontlast.

Geheel links in de gevel draaien twee getoogde wagendeuren van opgeklampte delen. De doorgang wordt ontlast door een steens hoge segmentboog met platte laag. Dit deel van de gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten door een houten bakgoot op ijzeren gootbeugels.

De rechter zijgevel aan de tuinzijde is eveneens door drie eiken gebintstijlen in vier balkvakken verdeeld, waarbij in het eerste vak een venster met twee tweeruits draairamen is toegepast met houten lekdorpel en ontlast met een rollaag. In het tweede balkvak een deurkozijn met twee openslaande deuren en tweeruits bovenlicht, ontlast met een rollaag. Rechtsboven boven de tuindeuren is een klein, naar buiten draaiend zolderluik van opgeklampte delen aanwezig. Het heeft een houten lekdorpel. Tegen de gebintstijl een klein toiletraam, ontlast met een rollaag.

Het metselwerk van het derde en vierde balkvak is in 1978 geheel nieuw opgetrokken. In het derde balkvak zijn twee rondboogvensters opgenomen met drieruits draairamen onder het kalf en een vierruits, terugliggend bovenraam. Beide vensters zijn met rondgemetselde rollagen ontlast. In het vierde gevelvak zijn twee openslaande deuren met tweeruits bovenlicht opgenomen. De toegang ligt door een niveauverschil ter plaatse lager en is door een hellingbaan vanaf de tuin toegankelijk. De gevelopening wordt door een rollaag ontlast. Rechtsboven de tuindeuren is een klein staafanker aanwezig. De volledige lengte van de tuingevel wordt door een houten bakgoot op ijzeren gootbeugels afgesloten.

Interieur

Kelder: bevindt zich in het midden rechts van de plattgrond van het huis en is toegankelijk via een paneeldeur aan het einde van de centrale gang in het huis. De kelder wordt betreden middels een gemetselde, bakstenen trap met kwart. De kelder is geheel gepleisterd en wordt gedekt door de enkelvoudige balklaag van de begane grond vloer. De balklaag ligt haaks op de nokrichting en wordt door een stalen IPE opgevangen, waar een kleine stalen IPE-stijl is ondergezet. De kelderruimte wordt geventileerd door een klein vierkant gat in de oostmuur en door een kelderlicht met twee gesmede diefijzers in de tuingevel.

Aan de steegzijde is een getrap uitgemetseld haardgewelf voor de erboven gesitueerde stookplaats aanwezig.

Begane grond: De indeling bestaat in de voorste helft van het pand uit een centraal gesitueerde gang in de lengte van het huis, waar aan weerszijden vertrekken zijn gelegen. Alle kamers zijn toegankelijk middels paneeldeuren met architraaflijsten. In de achterste helft van het huis is een L-vormig atelier met aan de steeg een slaapkamer en linksachter een inpandige garage.

Linksvoor een vertrek dat door twee historische schuifvensters van daglicht wordt voorzien. De enkelvoudige zolderbalklaag is in het zicht. Het vertrek rechtsvoor wordt door een enkel schuifvenster van daglicht voorzien, ook hier is een enkelvoudige, historische zolderbalklaag in het zicht.

Links van de gang is een toilet ondergebracht met ernaast de keuken. In de keuken is een gebint met moerbalk en korbeel in het zicht, waarop een houten balklaag is gelegd, deze is in 1978 vernieuwd. De keuken wordt door twee historische schuifvensters aan de steegzijde van daglicht voorzien. Het tegenovergelegen vertrek heeft openslaande deuren naar de tuin en een gebint met moerbalk en korbeel waarop historische, rechthoekig gezaagde balken liggen, deels met wankant. De kamer wordt aan één zijde in beslag genomen door een fraaie, classicistisch vormgegeven houten bedsteewand met pilasters die een hoofdgestel dragen met fijne tandlijst. In het middelste vak is een houten glasdeur met roedenverdeling opgenomen. De rechter bedstee is in 1978 naar achteren doorgebroken als toegang tot het atelier aan de achterzijde van het huis. Links in de hoek, voor de bedsteewand is een historische stookplaats met schouw aanwezig.

In het atelier is het derde gebint met moerbalk en korbeel in het zicht met de daarop liggende balklaag. Deze is in 1978 deels vernieuwd. In de tussenmuur met de woonkamer is een stijl met korbeel opgenomen die in de moerbalk erboven zijn ingepend en een vergelijkbaar exemplaar staat vrij in de ruimte van het atelier. Het atelier was tot in de jaren '70 van de twintigste eeuw in gebruik als deel en koeienstal. Beide stijlen waren onderling verbonden met een hekwerk waarachter de koeien gestald waren. In de tussenmuur is voorts een inspectieopening aanwezig die de boer gebruikte om vanuit de bedstee het vee in de gaten te kunnen houden. De opening is met een luik afgesloten en werd in 1978 naar boven verplaatst. Het atelier wordt van daglicht voorzien door twee rondboog vensters en twee openslaande deuren in het lagere gedeelte in het vierde balkvak.

Een moderne deur geeft vanuit het atelier toegang tot de inpandige garage links achter, een paneeldeur geeft toegang tot een slaapkamer. De slaapkamer wordt van daglicht voorzien door een historisch schuifvenster en het bovenlicht van de zijingang van het huis. Binnendoor kan middels een paneeldeur met architraaflijst dan de keuken weer worden bereikt.

Zolder: een moderne, open trap voert vanuit de keuken naar de zolder. De opening is met een luik afgesloten. Op zolder is de eiken kapconstructie geheel in het zicht. De constructie bestaat uit drie kromstijlgebinten. De constructie is met pen-en-gat verbindingen gebouwd en gezekerd met toognagels, de korbeels en windschoren zijn aan de onderzijde gespijkerd. De gebinten zijn van gesneden telmerken voorzien en vanaf de Zandbergstraat oplopend genummerd richting de achterzijde van het pand. De gebinten zijn aan de onderzijde gekromd. De daksporen zijn in 1978 alle vervangen door machinaal gezaagde naaldhouten exemplaren, de eiken haanhouten zijn hergebruikt, of er is eikenhout van de oude daksporen voor gebruikt. In het midden van de zolder staat een forse, vierkant gemetselde en gepleisterd schoorsteenkanaal. Het is in 1978 nieuw opgetrokken.

Bouwdossiers

1852	bouw voorgevel
12-06-1928	bouw schuurtje naast woonhuis
28-06-1978	restauratie woonhuis

Literatuur

- Haans, Frank, *Monumentengids Doesburg*, Utrecht 2008, 298
- Haans, F.A.C., C.J.B.P. Frank, *Beschrijving woonhuis Zandbergstraat 11 Doesburg*, 10-9-1990 (adviesnr. 197)

Waardering

Het pand Zandbergstraat 11 dateert in de kern uit de vroege zeventiende eeuw en is in hoofdopzet en gevelarchitectuur goed en herkenbaar bewaard gebleven.

Leidend voor de waardebeoordeling zijn de architectuur en historische bouwmassa in combinatie met de ligging in de straatwand op de hoek met een steeg. Van belang is ook de goed bewaard gebleven historische ruimtelijke indeling en afwerking, waarbij de fraaie klassicistische bedsteewand in het bijzonder genoemd dient te worden.

Zandbergstraat 11 is van belang voor de gemeente Doesburg vanwege de architectuurhistorische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde.

Het huis is architectuurhistorisch van belang vanwege de sobere negentiende-eeuwse baksteenarchitectuur en herkenbaar gebleven vakwerk in de zijgevels.

Het huis is stedenbouwkundig van belang vanwege de bijdrage aan de lokaal-topografische situatie, in het bijzonder de ruimtelijke samenhang met het hoekpand aan de andere zijde van de steeg links van het huis.

Het pand is cultuurhistorisch van belang vanwege het bewaard gebleven historische casco, in het bijzonder de bewaard gebleven zeventiende-eeuwse kapconstructie van het huis, de indeling en afwerking en de herkenbaar gebleven vroegere functie van stadsboerderij